

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Преплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

ДРАМСТВО ПЕСНИШТВО УОПШТЕ.

(Наставак.)

Што се тиче првога питања, ваља да се оштро обележи што *иррипада* и што је *главно* карактеру. А то бива онда, кад нам песник покаже какву особу у таквим приликама, у каквима њезина особина оштро изилази на видик, што добар песник уме казати и са мало речи. Али те речи ваља да чујемо из уста саме особе, а не да их ко други каже, па њезин карактер описује. Овако може чинити по својој вољи само епски песник, а драмски само кашто, и то кад је потреба, на пр. кад се приповеда каква голема ствар или замашан догађај, као у Шекспиру кад црнац Отело пред млетачким већем (саветом) приповеда невоље из своје младости. Јер у драми хоћемо да сагледамо сам карактер, а не да слушамо, како нам га ко други описује. Лесинг врло zgodно вели о том овако: „Дела сматрамо за нешто *случајно*, а карактери су *главна ствар*. За то ваља да је карактер складно нацртан. У карактерима не смеју поједине црте бити једна другој противне; они морају вазда бити једнолики и слични самима себи. Могу се јављати сад слабији, сад јачи, какве им се кад прилике дешавају, али те прилике не треба да су тако силне, да с њима црно од белогa направе.“

Долази питање: *какви* треба да су карактери? Карактер треба да нас забавља, да мариимо за њ. По речима Лесинговим је неопроштен грех за драмског песника, кад нас карактер хладне оставља. Ми треба са песниковим особама да осећамо, да мислимо, да њихов говор и радњу тако разумемо, као да ми сами говоримо и радимо. Главно је драмско правило: карактер нас не сме оставити хладне и немарне, а не ваља ни да га се гадимо, јер кад га се

гадимо, онда је песник погрешно изабрао своју ствар. Могу додуше бити карактери не само *симпатички* (т. ј. да их милујемо), него и *антипатички* (т. ј. да на њих мрзимо), што све провире из моралних осећаја. Али за то нас ипак могу забавити и антипатички карактери; они могу бити такви, да нас к себи привлаче ако не морално а оно духовно, као што су на пр. досетка, ђуд, мудрост, лукавство и т. д. Нису за драму карактери без осећаја, као што су: карактери посве немилостиви, опаки и крути, а такви су на пр. дивљац, целат без душе и срца, затуцани зликовац, или источни варварин. Тако ни у Шекспиру не би био за драму Рикард III., да га не гризе савест, нити Мекбет, да се доцније не грози својих крвавих дела. Драмски јунак мора бити човек, који осећа, јер у глумски посао не пристају ни анђели ни ђаволи у људском облику.

Песник завршује тај свој посао на врло различан начин. Он може у великим потезима изабрати за своју драму или уопште човека (човечанство), или једног особитог човека. Кад узме човека уопште, онда треба да је *опште* а не особито и оно, што показује своју снагу над њим, а то је свеопшти људски удес, који савршује унутрашњу и спољашњу борбу. Тако дакле за општи карактер треба општи, а за особити карактер особити удес. Ако се другогачије чини, лако постаје посао нескладан.

Како се јавља радња с поља. Говор.

Драма мора бити тако удешена, да се дотиче унутрашњи свет са спољашњим. Унутрашњост људска може се запазити само из људских дела, а та дела можемо само тако како

ваља запазити, ако чујемо човека говорити. Из говора му можемо дознати, како га дотиче спољашњи свет, али да бисмо то могли јасно дознати, треба да видимо догађаје што се збивају. Драма се дакле склапа из *говора* и *радње*. Особе, што се приказују у драми, нису зато, да приповедају (као у епском спеву), него да свака, колико може, за себе говори. Драма дакле, као песнички умотвор уопште, јавља своју ствар живом речи, разговором између две или више особа. Говор ваља да изнесе на видик радњу и карактере, да се могу разабрати страсти, воља и разлози за тежњу. У драми треба дакле не само да чујемо особе говорити, него и да их видимо радити, па да у говору и радњи њих саме, њихове карактере гледамо. У драми не ваља да провирује особа самога песника, него оних, које он описује. Као што у епском спеву не треба да се истиче његова особа него сама ствар, о којој се приповеда, тако и у драми треба пустити особе, да оне саме раде. Али као што у лирској песми ваља да песник пре свега покаже своју субјективност (т. ј. да себе покаже како осећа и мисли), тако исто и у драми ваља да покаже сваку особу по њезиној нарави. Објективност (т. ј. сама ствар) епског и субјективност лирског песника (т. ј. како он осећа и мисли) ваља да су у драми највећма спојене.

Склон и градиво. Разлика између радње и догађаја.

Драма је дакле такав вештачки умотвор, у ком се показује човек како ради, и догађаји како се око њега збивају, тако да су његова

дела и догађаји један с другим у некој свези. За драму као вештачки створ захтева се оно исто, што и за друге вештачке послове. И драмски посао треба да је различан, али као јединина и целокупан; треба да је у заокруженој целини, т. ј. да има почетак, среду (заплет) и свршетак (расплет).

Није мала ствар изабрати и градиво за драму. Истина да по Гетовим речима, како и горе поменуемо, „треба само заграбити у пуни живот људски, па је све вредно што ухватимо.“ Али ма да је све вредно градиво за песника, није за драму. Пре свега ваља да је за драму такво градиво, како се даје приказати у заокруженој, целокупној радњи. А да то јасно разумемо, ваља да смо на чисто о том, шта је *радња*, шта ли *догађај*. Радња долази *изнутра*, те мора потицати из слободне воље, а догађај долази *споља*. То је једна разлика, а кад се још о драмској радњи говори, онда се тај њезин појам мора још већма сузити. Свако делање није *намерена* радња. Нешто се може радити од обичаја, нешто из дужности, а у драми се захтева *слободна, смерена радња*. У драми прегне нека особа, да ради. Ту њезину радњу могу да укрсте, спрече или потпомогну радње других особа, па и сами догађаји. То све заједно састављено и до завршетка заокружено прави *драмску радњу*. Тако је на пр. за војводу, кад он сам управља у војсци, бој слободна и намерена радња, а за војнике, који се под његовом управом бију, прост догађај, пошто се ови не бију што им се хоће, него што им се мора.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Граничари. Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Ј. Фрајденрајха, за српску позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића, приказани у недељу 26. фебруара о. г. ван претилате.)

Фрајденрајх је удешавао горњу игру више за глумце, именовито је за себе написао крчмара Гргу, више је за тим ишао, да обрати пажњу публике на ту глуму у разним ситуацијама, у разним призорима, више је имао пред очима укус гледалаца него што се обзирао на то, како ће

дело да издржи мало оштрији поглед у утробу му, мало оштрију оцену, зато се и може дело допасти публици.

У тој позоришној игри у три чина изнесено је пуно разноврених призора од најемешнијег преко обичних, озбиљних, званичних и радосних до најтужнијег. Комични призори са доста хумора терају те на смеј, а тужни ће те расплакати: за два три сата можеш се сит насмејати, али и наплакати.

Приказ је у целини међу средњим, ако му

не би дали још и ниже место. Главније улоге биле су у рукама гђе *Д. Ружићке*, г. *Димитријевића*, г. *Суботића* и г. *Ђурђевића*, који је у улози Андрије Миљевића први пут ступио код нас на позорницу.

Као прву улогу код нас изабрао је г. *Ђурђевић* тешку и имао се много да бори са Андријом Миљевићем, којег је зацело најтеже приказати потпуно и округло у „Граничарима“. Зато је зацело и ишло тешко г. *Ђурђевићу* и није могао решити тешку задаћу, али ју је ипак решио ако и не на потпуно задовољство. Судаћи по томе, како се г. *Ђурђевић* усудио узети баш Андрију, да нам се први пут прикаже, рекли бисмо, да је био од бољих снага у друштву, из кога је дошао у српско народно позориште, а судаћи по представи те улоге, изгледа, да ће бити бар од средњих снага у овоме друштву, само ако узима воље и ако се устуди, јер без тога ниједан глумац нема глумачке будућности. Г. *Ђурђевић* се кретао већином споро и замишљеног израза у лицу, говорио је такође спорије. За приповедање жени, шта се збило у Италији с њиме и *Чујићем*, није говор баш спор, колико је одмерен, али при сукобу са Савом *Чујићем* у крчми морао је живље бити па и много више жестине показати, ма да је нарав Андријина мирна; оштрији и бржи морао је бити и у шуми после убијства *Бочићева*. Његово кретање није увек одговарало речима, више пута су руке заостале за језиком а неки пут је језик заостао за рукама; у опште је руке незгодно мицао, ширио и савијао а сувише је то радио приповедајући жени пред кућом. Г. *Ђурђевић* није могао потпуно да прикаже ни душевно стање, душевне потресе, којих је тма у Андрије Миљевића. Цело вече био је и сувише тужан, зато баш онде, где је највише требало, кад се са женом опраштао у тамници, није могао довољно обележити тугу, бол па и страх. Потреси душевни морали су тада јаки бити, иначе се не да протумачити, зашто пада у несвест и зашто — полуди. Колико је г. *Ђурђевићу* теже ишао Андрија, док је при себи био, толико му је пошло за руком, да лудог Андрију вешто изведе и ту му се мало шта може приговорити. Појава г. *Ђурђевића* на бини од лепших је, а глас јасан, звучан и пријатан.

Гђа *Ружићка* могла је горњег вечера расплакати све гледаоце, јер јој је улога тако доносила, она је имала да прикаже тужну страну своје вештине. Као јуначна граничарка, којој срце пуца, на коју се терет сваљује, и сама га сноси, јер дете није довела у тавницу, није лако малаксала и није малаксала тако, да — сви плачемо с њом за Андријом: приказ у тавници био је од њене стране вешто али и одмерено изведен, пред обрштарем је ишло већ живље, јер је

требало доказати, да јој је муж невин. Можда ју је у тавници помео онај мрки и грозни поглед наредника, који баш ни искре сажаљења није имао према несретнику, који ће за сат умрети. — Г. *Димитријевић* је као Грга био добар но ипак му приказ није испало потпуно округло. Комичне сцене извео је добро, али пред обрштарем, кад му је оно у брк морао рећи, био је више смешан но достојанствен и озбиљан, са лутком и чугуром добро се владао, исто тако и са собарицом, која је у гђи *Л. Хаџићевој* нашла добру приказивачицу. — Г. *Суботић* није први пут приказао Саву *Чујића* изврсно: његов потму глас, спор говор и споро кретање одговара потпуно пробисвету *Чујићу*. — *Смиљанићу* (*Љ. Станојевић*) је сметао мек глас и одушевљење за ствар, коју брани; он је више приповедио но бранио. Остали су своје вршили, како је који умео.

Граничари су приказани пуном партеру и препуној галерији а доста празним клупама, особито предњим.

С. М.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу.) *Марсел Роси* као гост. „Нар. Нов.“ од 6. марта пишу: „Синоћње вече беше наставак Росијевог слава. Уз дупком пуно позориште орило се громовито „живио“, а плескању небеше краја. Прва занимљива тачка програма „Велики концерат“ од Вијетана изведен је како само уметнику доличи. Кад га је одсвирао, одликован је уметник красном лиром од цвећа; а после многотрајнога изазивања придодаде млади уметник још једну пијесу „Вечерњу, песму од Шумана“, приређену за гусле од Јоакима. Друга тачка програма „Фаустова фантазија“ приређена од Вјењавскога пружила нам је прави ужитак. Ту су састављене најлепше арије обљубљене нам опере „Фауста“ и то на најтежи начин. Особито нас је занимала „врагова песма“ и „валчик“, које је г. Роси, ма да су врло тешки, извео таково тачношћу и чистоћом, да смо му се дивили. Да како, да је иза тога следовало плескање, какво човек само помислити може. На то предан је уметнику прекрасан лаворов венац са тробојном врпцом. Млади уметник, ганут неисчекиваним одликовањем, одгуди нам још две пијесе, од којих истичемо његову властиту композицију мали један „Scherzo“, који доказује дар за красне складбе. На свршетку био је небројено пута изазван и тако се опрости од нас у славу.“

* (Рубинштајн) гласовити компониста опере „Нерона“ добио је приликом приказа те своје опере у Петрограду скупопен лаворов венац од сребра, који су му предали „најзнатнији представници руске уметности.“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

24. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. МАРТА 1884:

МАРКИ ВИЛМЕР.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 4 ЧИНА, ОД Ж. САНДА С ФРАНЦУСКОГ.

О С О Б Е:

Ирбен, маркез Вилмерски	Димитријевић.
Гајетан, херцег од Алерије, брат му	Т. ЈОВАНОВИЋ.
Гроф Динјер	Лукић.
Маркеза Вилмерска	Д. Ружићка.
Каролина од Сен-Женеја	Л. Хаџићева.
Дијана од Сен-Раља	М. Рајковићка.
Леонија, бароница Даргландска	Љ. Динићка
Џер, собар код херцега	Динић.
Беноа, собар код маркезе	И. Станојевић.

Прва два чина збивају се у Паризу у кући маркезиној, последња два на сеоском добру маркезином.

Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут.

У недељу 6 марта: „БУРАЋ БРАНКОВИЋ“. Драма у 5 чинова, од К. Оберњика, за српску позорницу прерадио Ј. Ђорђевић. — Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост последњи пут.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ЗБОГ КОНЦЕРТА ПОЧЕТАК ДАНАС У 6¹/₂, А СРШЕТАК У 9 САХАТА.